

FRANKRIJK-PANEL

FRANSE KERNWAARDEN

Vrijheid, gelijkheid en broederschap? 'Het is een spiegel voor het Frankrijk van nu dat de leus van 1789 vergeten is'

Over slechts twee jaar is de Franse hoofdstad Parijs gastheer van de Olympische Zomerspelen, bedoeld om alle landen en mensen samen te brengen en te verbreederen. Maar wie naar het huidige Frankrijk kijkt, ziet vooral een land dat worstelt met verdeeldheid en giftige politieke retoriek. Neem de radicaal-rechtse presidentskandidaat Éric Zemmour, die de Noord-Franse stad Roubaix - ooit de bloem van de Franse textielindustrie - onlangs bestempelde als 'Afghanistan op twee uur van Parijs'.

Intussen verhalen Franse en vooral buitenlandse media over bange moslims en ongeruste Afrikaanse en Oost-Europese migranten in de banlieues van de Franse steden. Maar ook zijn er de verhalen over boze autochtone Fransen die zeggen te vrezen voor een *Grand Remplacement* - het idee dat diezelfde moslims en migranten de witte Franse bevolking in de nabije toekomst zal vervangen.

Meer dan ooit lijkt de huidige campagne voor de presidentsverkiezingen in april onevenredig veel aandacht te besteden aan migratie- en identiteitsproblemen. Hoe bepalend en bruikbaar zijn in zo'n stemming de Franse kernwaarden *liberté, égalité* en *fraternité* (vrijheid, gelijkheid en broederschap) nog?

Niek Pas: 'Frankrijk staat bekend om zijn eigen(zinnige) maatschappelijke ordeningsmodel gebaseerd op de kernwaarden vrijheid, gelijkheid en broederschap. Een steunpilaar onder de Republikeinse ideologie is de uit 1905 stammende scheiding van kerk en staat. *Laïcité* betekent dat de Franse overheid borg staat voor de vrijheid om te geloven - of om niet te geloven. Er is bijvoorbeeld geen plek voor kruisen, keppeltjes en hoofddoeken in het openbaar onderwijs. Deze kernwaarden staan niet ter discussie, maar minder ideologische ijzerenheid en meer pragmatisme zouden de *laïcité* ten goede komen.

'Hetzelfde geldt voor de omgang met nieuwkomers en sociaal zwakkeren. De instroom van moslims en Afrikanen is de laatste decennia fors toegenomen. Integreren en assimileren kosten natuurlijk tijd en moeite, maar verlopen voor de meesten geruisloos. Een minderheid moet anders worden benaderd; de banlieue-rellen van 2005 en kruisend politiek islamisme zijn tekenen aan de wand. De revolutie van de gele hesjes wijst op een ander maatschappelijk spanningsveld: 'petits blancs', blanke lagere (midden) klassen, hebben moeite de eindjes aan elkaar te knopen. In verschillende landelijke en voorstedelijke gebieden is dit verval in armoede duidelijk zichtbaar.'

Frans agents slaan een demonstrant die betoogt voor meer vrijheid. Foto EPA

Frederik Dhondt: 'De laatste vijf jaar is er onmiskenbaar een verruwing van het publieke discours. Éric Zemmours *Grand Remplacement* is choquerend, maar staat niet op zichzelf. Nicolas Sarkozy mikte jaren geleden al op voormalige linkse kiezers die zich thuis voelden bij een gespierd repressieverhaal. Diens politieke opvolgers bij de de centrum-rechtse partij Les Républicains gebruiken hetzelfde recept ('Een Frans Guantánamo'; hogere straffen voor hetzelfde misdrijf in de banlieue). Zonder blikken of blozen wordt voorgesteld om in referenda de grondwet te wijzigen en eigen migratieregels op te dringen aan de rest van de EU. Het 'joods-christelijk verleden' van Frankrijk wordt als een totem gebruikt om een welvarend conservatief publiek aan boord te houden.

'Daarnaast merk je dat door de aanslagen op *Charlie Hebdo* en docent Samuel Paty het verdedigen van de lekenstaat hand in hand gegaan is met een anti-islamiseringsdiscours, waarbij de nuance vaak pas in tweede instantie opvalt. Een deel van de Franse linkse intelligentsia, bijvoorbeeld filosofe Elisabeth Badinter, heeft het openlijk over een bedreiging van de 'beschaving'. Dit is koren op de molen van een zeer verbale rechterzijde, die dagelijks het *islamogauchisme* (islamolinks) of wokisme aan universiteiten en scholen als een identitaire bedreiging van Frankrijk aanklaagt. De verbale verruwing leidt niet alleen tot een verrechtiging, maar splijt ook links. Het is een van de verklaringen waarom links in Frankrijk zo verdeeld is en waarom een eenheidskandidaat ver te zoeken is.'

Niek Pas doceert Franse contemporaine geschiedenis aan de UvA en schreef *Macron en de nieuwe Franse revolutie*.

Frederik Dhondt doceert rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit Brussel en is Frankrijkkenner.

Rudi Wester was jarenlang recensent van Franse literatuur en directeur van het Institut Néerlandais in Parijs.

Laurent Chambon houdt zich bezig met minderheden in de politiek en schreef onder meer een boek over Marine Le Pen.

Rudi Wester: '*Liberté!!*, schreeuwde afgelopen zaterdag een vrouw uit haar autoraampje bij de Arc de Triomphe in Parijs naar de televisiecamera's. Onder 'vrijheid' werden daar veel dingen verstaan: niet vaccineren, de achterstelling van het platteland, te veel buitenlanders, alle moslims het land uit. De slogan *liberté, égalité, fraternité* van de Franse Revolutie uit 1789 heeft qua inhoud al veel gedaanteveranderingen ondergaan, maar nog nooit zoveel als nu. De elites in Frankrijk hebben super-scholen bezocht, zoals de befaamde École Polytechnique. Niet echt 'gelijk' met anderen. Het woord 'broederschap' is allang een zachte dood gestorven.

'Afgelopen zaterdag was er ook een 'Mars vóór gelijkheid en tegen racisme' op de Place de la République, waar honderden mensen aanwezig waren. Alleen, die was niet op tv te zien. Waarom niet? Omdat extreem-rechts nog nooit zo'n overheersende stempel op de Franse verkiezingen gedrukt heeft. Nu wél en dat komt door de Franse Trump, Zemmour, die dikke vriendjes is met rijke mannen met mediakanalen. En door Marine Le Pen. En zelfs door Valérie Pécresse (Les Républicains), die te opvallend knipoogt naar rechts. Onlangs wijdde *Le Monde* twee hele pagina's aan de 'wraaklustigen', die woedend waren over de supermarkten die de kleine bakker verdrongen, over het verlies van koopkracht, de grote werkloosheid, het niet gehoord worden. Ze stemden allen Zemmour of Le Pen, en zagen de republikeinse belofte van vrijheid en gelijkheid als 'een leugen'.

'Ook in Frankrijk zou het pamflet van Menno ter Braak, *Het nationaalsocialisme als rancuneleer*, uitgegeven moeten worden. Het is een spiegel voor het Frankrijk van nu dat de leus van 1789 vergeten is.'

Laurent Chambon: 'Frankrijk is het meest kunstmatige land van West-Europa, met veel regionale en etnische diversiteit. Klassiek Frans is Latijn met veel Engels en Frankisch, maar ook met Gallische, Italiaanse en Arabische woorden. Frans als etniciteit bestaat simpelweg niet.

Bretons (Keltische taal, dicht bij Welsh) en Auvergnat (Romaanse taal, klinkt als Catalaans) waren de moedertaal van mijn grootouders. Mijn vrienden spreken thuis nog Elzassisch, Portugees, Baskisch of het West-Afrikaanse Wolof.

'In Frankrijk assimileren de migranten heel snel door met de Galliërs (witte Fransen) baby's te krijgen. Exogamie, met iemand buiten je eigen groep samenwonen of trouwen, komt in Frankrijk vaker voor dan in ieder ander Europees land. Elke familie heeft wel iemand uit Portugal, Polen of Algerije. Heterogamie, met iemand buiten je eigen sociale klasse samenwonen of trouwen, komt in Frankrijk ook veel meer voor dan in de rest van Europa, met een nog werkende sociale lift.

'Maar er is één groep die beslist niet wil mengen, met eigen wijken en eigen scholen. Ze leven in hun getto's in Versailles, Saint-Cloud of Neuilly. Dat zijn niet de moslims, de Afrikanen of de Joden, maar de leden van de traditionele Franse elite. Zij haten gele hesjes, zwarten, Arabieren en *ploucs* (boeren). Massaal steunen zij Éric Zemmour en zijn obsessie met een *Grand Remplacement*. Omdat de elite vreest dat ze vervangen zal worden door migranten en andere klassen. Vroeger heette zo iets een revolutie. Het moet voor de elite angstaanjagend zijn.'

Iñaki Oñorbe Genovesi